

Рібцун Ю. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

РОЛЬ ТВРІ У КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ МОВЛЕННЄВИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. Одним із нагальних питань спеціальної освіти є пошук таких методів і прийомів, які можуть бути використані у роботі з дітьми з особливими мовленнєвими потребами, з батьками таких дітей та корекційними педагогами. Саме ТВРІ, або терапія, заснована на взаємовідносинах довіри, є тим діагностичним і компенсаторним інструментом, що дозволяє здійснювати комплексний вплив на подолання функціонально-мовленнєвих, навчальних і соціо-адаптаційних труднощів у дітей.

Ключові слова: діти з особливими мовленнєвими потребами, терапія, заснована на взаємовідносинах довіри, піраміда Williams & Schellenberger.

Annotation. One of the urgent issues of special education is the search for such methods and techniques that can be used in working with children with special speech needs, with parents of such children and correctional teachers. It is TBRI, or therapy based on mutual trust, that is the diagnostic and compensatory tool that allows for a comprehensive impact on overcoming functional-speech, educational and social-adaptation difficulties in children.

Key words: children with special speech needs; therapy based on mutual trust; Williams & Schellenberger pyramid.

Корекційно-розвивальна спрямованість змісту навчального процесу передбачає формування у дітей з особливими мовленнєвими потребами нових нейронних зв'язків, удосконалення нейропластичності, інтеграцію розуміння цілісного механізму порушення мовлення, своєрідність регуляторного забезпечення психічної активності (контроль → волюві зусилля), психологічні операції зорової, слухової, рухової, мовленнєво-рухової, кінестетичної модальностей, мисленнєвих функцій та операцій, афектив-

но-емоційної сфери, створення предметно-розвивального та стимулювально-комунікативного середовища.

Реалізація логопсихосинергетичного підходу (Рібцун Ю., 2022) у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з особливими мовленнєвими потребами (ОМП) відбувається у синергії біопсихосоціальної моделі розвитку дитячого організму Дж. Енгеля та Дж. Романо, моделі інтегративної взаємодії рухової, мовленнєво-рухової, слухової, зорової аналізаторних систем (О. Лурія), модифікованої нами піраміди Williams & Schellenberger, терапії TBRI, на основі практичної реалізації тих розумових дій та операцій, які є актуальними для розв'язання різноманітних навчальних задач і активно використовуються дітьми в процесі виконання різних видів діяльності.

Модифікована нами піраміда Williams & Schellenberger містить наступні складові:

1. Духовно-ціннісний розвиток.
2. Пізнавальні здібності:
  - 1) навчальна діяльність («я знаю»);
  - 2) писемне мовлення («я читаю», «я пишу»);
  - 3) математика («я думаю»);
  - 4) усне мовлення («я розмовляю»);
  - 5) повсякденна життєдіяльність («я сам»);
  - 6) поведінка («я можу»).
3. Перцептивно-моторний розвиток:
  - 1) слухо-мовленнєві навички («я чую та відтворюю»);
  - 2) увага, мнестичні процеси («я вмію концентруватись», «я запам'ятовую»);
  - 3) візуально-просторове сприймання («я аналізую форму та просторові характеристики об'єктів»);
  - 4) зорово-моторна координація («я вмію одночасно використовувати зір та рухи рук»);
  - 5) око-руховий контроль («я контролюю свої рухи зором»);
  - 6) контроль положення тіла («я контролюю свої рухи»).
4. Сенсо-моторний розвиток:
  - 1) схема тіла («я знаю, що в моєму тілі може рухатись»);
  - 2) інтеграція базових рефлексів («у мене посилюється гнучкість розуму»);

- 3) постуральні рефлекс («я вмію фіксувати пози»);
  - 4) рівновага («я вмію утримувати рівновагу та не падати»);
  - 5) орієнтація по сторонам тіла («я орієнтуюсь в просторі»);
  - 6) моторне планування («я вмію планувати та реалізувати свої рухові дії»);
  - 7) сприймання («я вмію сприймати різну інформацію»).
5. Сенсорні системи:
- 1) нюхова («я відчуваю запахи»);
  - 2) зорова («я бачу»);
  - 3) слухова («я чую»);
  - 4) смакова («я відчуваю смаки»);
  - 5) тактильна («я відчуваю на дотик»);
  - 6) вестибулярна («я вмію співвідносити рухи очей і голови»);
  - 7) пропріорецептивна («я маю м'язові відчуття»).
6. Центральна нервова система.
7. Системи організму.

Як бачимо, усне і писемне мовлення, математичні навички, поведінка знаходяться у рубриці пізнавальних здібностей, що обумовлює засвоєння навчальних програм. Саме тут виникає потреба пошуку такої методики, яка б дозволила комплексно вирішити поставлені завдання, починаючи з поведінки як переважно невербального прояву.

TBRI – це міждисциплінарна цілісна науково обґрунтована методика, що базується на дослідженнях нейробіології, прив'язаності та подолання труднощів, спрямована на розкриття потенціалу, враховує вплив ранньої госпіталізації, насильства («ти мені не подобаєшся»), нехтування («тебе не існує»), травми на поведінку дітей [1]. TBRI внесена до реєстру охорони дитинства Каліфорнійського науково-дослідницького інформаційного центру та має рейтинг високої релевантності у системі захисту дітей [2].

Авторами TBRI є Керін Первіс, доктор філософії, директор Інституту дитячого розвитку у Техаському християнському університеті, куратор проєкту Adoption Project, та Девіс Кросс, доктор філософії, заступник директора Інституту дитячого розвитку, професор факультету психології Техаського християнського університету.

TBRI використовується у понад 40 країнах світу і побудована на ряді принципів, зокрема:

- а) принципах підтримки, підкріплення для задоволення фізичних потреб;
- б) принципах встановлення емоційного зв'язку для задоволення потреб прив'язаності;
- в) принципах корекції для попередження виникнення проявів негативної поведінки [3].

Зазначені принципи утворюють трикутник, основою якого є емоційний зв'язок, а верхівкою корекція.

Зараз, під час проживання воєнних дій, у дітей з ОМП часто відбуваються зміни не лише у поведінці, а й на рівні мозку, психосоматики, що потребує комплексного підходу до подолання [4]. Те, що діти перебувають у безпеці, не означає, що вони почуваються у безпеці, тим паче якщо не можуть розповісти про це. Такі переживання потребують відповідного відпрацювання. Дитячий мозок є пластичним, а тому він може адаптуватись до нових ситуацій, навчитись функціонувати по-новому.

Використання методики TBRI у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з ОМП сприяє:

- пришвидшенню адаптації до умов навчального закладу;
- покращенню соціалізації в дитячому колективі;
- розвитку комунікативної функції мовлення;
- формуванню встановлення довірливих стосунків з кожним із фахівців команди психолого-педагогічного супроводу;
- кращому усвідомленню власних емоційних станів, а також їх проявів у ровесників і дорослих;
- збагаченню словника самостійними частинами мови на позначення емоцій, особистісних якостей;
- коригуванню негативних поведінкових проявів і т. ч. гармонізації стосунків у діадах «дитина-дитина», «дитина-діти», «дитина-дорослий»;
- формуванню вміння розповідати про власні переживання, пов'язувати їх з поведінкою;
- удосконаленню вміння виходити зі складних для дитини комунікативних ситуацій.

В минулому році після проходження відповідного навчання щодо використання методики TBRI (Trust-based relational intervention) у Весса Болт – практикуючого фахівця по роботі з дитячою травмою, спеціаліста з використання методики TBRI, Karyn Purvis Institute of Child Development (Dallas, Texas, USA), було отримано відповідний сертифікат. За результатами навчання 29 вересня 2022 р. у Дошкільному навчальному закладі спеціальному компенсуючого типу № 611 Оболонського району м. Києва в режимі офлайн було проведено науково-практичний семінар «Різноманітні підтримка дітей з особливими мовленнєвими потребами: практична реалізація», однією зі складових якого було використання методики TBRI у коригуванні негативних поведінкових проявів дітей з труднощами у навчанні. Педагоги зацікавились новою методикою та зможуть використовувати її елементи у своїй корекційно-розвивальній роботі.

Список використаних джерел:

1. Батьківство, основане на довірі (trust-Based Parenting). Серія «Зцілюючі сім'ї» Інституту розвитку дитини ім. Керін Первіс Техаського Християнського університету. URL: www.child.tcu.edu
2. Емоційний зв'язок: де зустрічаються серця. Навчальний посібник із церкви Седдлбек в окрузі Оранж, штат Каліфорнія (The Connection: Where Hearts Meet. Study Guide from Saddleback Churching Orange County, California). URL: <https://store.pastorrick.com/the-connection-where-hearts-meet-study-guide.html>
3. Первіс К., Кросс Д. Р., Хрест Дж. Р. Терапія, заснована на взаємовідносинах довіри. Тренінг для опікунів. 2013. Форт Ворт, Техас: Інститут розвитку дитини ім. Керін Первіс
4. Рібцун Ю. В. Нейропсихологічний підхід у роботі з дітьми із заїканням. Подолання психотравм, зумовлених воєнними діями. *Modern technologies for solving actual society's problems*. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2022. С. 113-120. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732106>